

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 8/1999 vp**

Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä lokakuuta 1999 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 77/1999 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Pekka Järvinen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- lakiasiainpäälikkö Kari Prättälä ja lakimies Outi Raitoaho, Suomen Kuntaliitto
- professori Mikael Hidén
- professori Arvo Myllymäki
- professori Liisa Nieminen
- professori Matti Niemivuo
- professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia muun muassa siten, että palvelujen käyttäjän asiakasmaksuille säädetään vuotuinen enimmäismäärä, maksukatto. Maksukatton tasosta ja sen piiriin otettavista maksuista säädettäisiin asetuksella.

Esitys liittyy vuoden 2000 valtion talousarvioesitykseen.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2000 alusta.

Esitykseen ei sisälly erillistä perustelujaksoa säätämisjärjestyksestä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ovat kunnallisia maksuja, joita suoritetaan kuntien ja kuntayhtymien lakisääteisesti järjestä-

mistä palveluista. Tällaisien maksujen sääntelyn valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota hallitusmuodon 62 §:n maksusäännöksiin, hallitusmuodon 51 §:n 2 mo-

mentin itsehallintosäännöksiin ja hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentin säännöksiin julkiselle vallalle kuuluvasta tehtävästä turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet.

Hallitusmuodon 62 §:n mukaan lailla säädetään valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä perittävien maksujen suuruuden perusteista (ks. PeVM 17/1990 vp, s. 3—4). Pykälä kuuluu perustuslain valtionalouslukuun ja sanamuotonsakin perusteella koskee vain valtion maksuja. Tästä perustuslainkohdasta ei valiokunnan mielestä voikaan välittömästi päätellä, millä tavoin kunnallisista maksuista pitää säätää. Asiaa tuleekin valtiosääntöoikeudellisesti arvioida ensi sijassa kuntien itsehallinnon eli hallitusmuodon 51 §:n 2 momentin kannalta.

Perustuslain itsehallintosäännökset eivät valiokunnan käsityksen mukaan estä säätämästä lailla sellaisista maksuista, joita peritään kuntien pakollisina tehtävinä tarjoamista palveluista. Lailla on mahdollista säätää myös esimerkiksi ehdotetunlaisesta maksukatosta. Maksukatosta voidaan perusoikeusnäkökulmasta asiallisesti perustella hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentin kannalta, sillä riittävien sosiaali- ja terveystalveturvaamisessa jokaiselle on merkittävänä ulottuvuutena se, että asiakasmaksut eivät suuruutensa takia saa siirtää kyseisiä palveluja niitä tarvitsevien tavoittamattomiin (PeVL 39/1996 vp).

Lakiehdotuksen valtiosääntöoikeudelliseksi ongelmaksi kuitenkin muodostuu esityksessä omaksuttu säätämistaso. Ehdotuksen 6 a §:n 1 momentin mukaan nimittäin maksukatosta suuruus ja siihen sisällytettävät palvelut säädetään asetuksella. Maksukatosta asettaminen johtaa palvelujen maksuttomuuteen katon saavuttamisesta alkaen ja siten kuntien maksutulosten vähentämiseen. Kuntien mahdollisuuksia päättää itseään taloudestaan on pidetty yhtenä kuntien itsehallinnon perustuslainsuojaa nauttivana osa-

alueena (esim. PeVL 13/1993 vp ja PeVL 9/1994 vp), mistä syystä sanotuin tavoin vaikuttavasta maksukatosta tulee säätää lailla. Tätä johtopäätöstä tukevat sääntelyn perusoikeuskennät. Edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisessa lainsäätämisyksessä näin ollen on, että maksukatosta ja maksukatosta piiriin kuuluvista palveluista säädetään lailla.

Lakiehdotuksen 6 a §:n 2 momentti koskee tietojen keräämistä ja luovuttamista asiakasmaksujen suorittamisesta. Ehdotus on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen, koska hallitusmuodon 8 §:n 1 momentti turvaa yksityiselämän ja asettaa sen edellytyksen, että henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Tästä perusoikeussääntelystä johtuu ensiksikin se, ettei 6 a §:n 2 momentin loppuosan valtuutussäännös ole valtiosääntöoikeudellisesti mahdollinen. Henkilötietojen suojaa koskeva lailla säätämisen vaatimus jää lisäksi täyttymättä siinä lakiehdotuksen kohdassa, jonka mukaan suoritetuista asiakasmaksuista voidaan antaa tietoja sen estämättä, mitä muualla laissa on säädetty salassapidosta tai tietosuojasta. Lailla säätämisen vaatimuksesta seuraa valiokunnan mielestä, että säädettävässä uudessa laissa on täsmällisesti osoitettava, missä kohdin ja tarvittaessa millä edellytyksin tarkoitettu erityissääntely poikkeaa jo olevista säännöksistä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä, jos valiokunnan 6 a §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Ville Itälä /kok	Johannes Leppänen /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Hannes Manninen /kesk (osittain)
jäs.	Tuija Brax /vihr	Pekka Nousiainen /kesk
	Klaus Hellberg /sd	Heli Paasio /sd
	Esko Helle /vas	Osmo Puhakka /kesk
	Gunnar Jansson /r	Petri Salo /kok
	Paula Kokkonen /kok	Arto Seppälä /sd
	Jouni Lehtimäki /kok	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Lausunnossaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta perustuslakivaliokunta katsoo, että palveluiden turvaamisessa jokaiselle asiakasmaksut eivät saa suuruutensa takia siirtää kyseisiä palveluja niitä tarvitsevien tavoittamattomiin. Valiokunnan enemmistö ei kuitenkaan kannattanut ehdotusta, etteivät asiakasmaksut saisi johtaa myöskään siihen, että palveluita tarvitsevat joutuisivat turvautumaan hallitusmuodon 15 a §:n 1 momenttia toteuttaviin viimesijaisiin tukimuotoihin eli nykyiseen toimeentulotukeen.

Asiakasmaksujen korotus muodostaa riskin asiakkaiden joutumiseen turvautumaan toimeentulotukeen, mitä riittävien palveluiden järjestämisessä kuitenkin tulisi välttää.

Valiokunnan enemmistö ei kannattanut myöskään ehdotustani, että perusoikeuksien perustuslainmukaisuuskontrollin turvaamiseksi keskeiset maksut tulisi säätää lain tasolla, koska näi-

den maksujen suuruus saattaa siirtää palveluja niitä tarvitsevien tavoittamattomiin.

Asiakasmaksujen korkea taso kansainvälisesti vertailtuna puoltaa maksukehityksen siirtämistä eduskunnan päätettäväksi. OECD:n tilaston mukaan nimittäin EU-maiden joukossa Suomi oli vuonna 1997 sairaudenhoidon julkisessa rahoituksessa kolmanneksi huonoin 80 prosentin osuudellaan. Lääkkeiden julkisessa rahoituksessa Suomi oli ylivoimaisesti huonoin 45 prosentillaan eli asiakkaat joutuivat maksamaan lääkkeidensä hinnoista 55 prosenttia, kun taas avohoidossa Suomi oli aivan kärkipäässä, mutta laitoshoidon julkisessa rahoituksessa Suomi oli Alankomaiden kanssa selvästi heikoin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1999

Veijo Puhjo /vas